

TOTALITY OF TORAH

1 Outsiders: Insights - R. Leff 207 2

מי-האיש החכם ויבן את-זאת ואשר דבר פייה אליו ויגדה על-מה אבדה הארץ נצתה כמדבר מבלי עובר. ויאמר ה' על-עוכם את-תורתי אשר נתתי לפניכם ולא-שמעו בקולי ולא-הלכו בה.

Who is the wise man that may understand this and who is he to whom the mouth of the Lord has spoken that he may declare it? Why has the land perished, burnt up like a wilderness that none pass through? And the Lord said, "Because they have forsaken my Torah, which I set before them, and have not obeyed My Voice, nor walked therein" (Yirmiyahu 9:11-12).

The question of why the *Beis Hamikdash* was destroyed and the Land left desolate was posed to the Sages and the prophets (Nedarim 81a). None could explain until *HaKadosh Baruch Hu* Himself revealed that it was a result of having forsaken the Torah. The *Gemara* continues that the failure to listen to God's voice and walk in the Torah's ways refers to their failure to recite *bircas haTorah*.

Rabbeinu Yonah asks how this seemingly obvious fact — that the Torah was forsaken — could have eluded the Sages and prophets? To his question we can add others. The *Gemara* in *Yoma* says that the first *Beis Hamikdash* was destroyed because of immorality, murder and idolatry. Why, then, did Yirmiyahu mention only the failure to

ועל כל זאת אומרת התורה, 5

את כל הדברים האלה לאמר אנכי ה' אלקיך. כל הדברים שבתורה כולם אומרים אנכי ה' אלקיך. בתורה הק' אין אות אחת יתירה, שהרי ס"ט שחסר בו מפרשיות אלו אות אחת פסול הוא, בכל אותיות התורה טמונים סודות עליונים המביאים יהודי לאנכי ה' אלקיך. וכלשון הרמב"ם בפיה"מ (פ' חלק היסוד השמיני), ואין הפרש בין ובני חם כוש ומצרים ושם אשתו מהיטבאל ותמנע היתה פלגש, ובין אנכי ה' אלקיך ושמע ישראל, כי הכל מפי הגבורה וכו'. ויהודי מחוייב להאמין בזה שבכל תיבה ואות בתורה, גם אם אינו מבין, הכל הוא כמו שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, וכמשנ"ת שהתורה היא ממוצע

עוד י"ל כפי' וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר אנכי ה' אלקיך. הדנה בתורה"ק יש חלקים שפשוט ענינם הוא אמונה ודבקות, כמו פרשת שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך, שמשמעותה אמונה ודבקות. ויש חלקים בתורה שאיננו מבינים כלל את פשרם. כמו לדוגמא ענין אלופי עשו וז' מלכים שמתו שנתייחדה לזה פרשה ארוכה בתורה, ולכאורה אין אנו מבינים כלום מה זה בא ללמד, והאר"י הק' גילה שבפסוקים אלו טמונים סודות התורה ורזין עילאין. ועד"ז יש כהנה וכהנה פרשיות בתורה, מהם שגילה האר"י הק' סודם, ויש שגם הוא לא גילה.

3 תורת אדם

בספה"ק נועם אלימלך איתא על הפסוק וידבר א' את כל הדברים האלה לאמר אנכי ה' אלקיך, וידבר א' את כל הדברים האלה, תכלית כל הדברים היא לאמר אנכי ה' אלקיך, להשריש ביהודי כי אנכי ה' אלקיך שיהיה דבוק בהש"ת, כי ע"י התורה מגיעים לדבקות ואמונה, וזו תכלית כל התורה. וביאורו ע"פ מאחז"ל (שבת קה.) אנכ"י נוטריקון א"נא נ'פשי כתיבת י'הבית, שהקב"ה כביכול כתב והכניס נפשו בתוך אותיות התורה הק', כל התורה היא לבוש לשמא דקודשא בריך הוא, וכאשר יהודי לומד תורה, את כל הדברים האלה, נחלק בלבו כי

9 Ascending The Path - R. Heller 124

Each *mitzvah*, positive or negative, brings perfection to the limbs and sinews of our bodies and our souls. The more *mitzvot* we do, the greater the level of perfection we achieve. By the same token, if we lack *mitzvot*, we will suffer deficiency in the limbs to which the missing commandments correspond. In order to produce one perfect, whole human being, we must have a full complement of *mitzvot*.

10 Would anyone agree to such an outrage? The answer is obvious. The body has no spare parts, and no sane person would willingly forgo even the smallest piece of the smallest limb. We want a whole, fully functioning, fully equipped body.

This is our attitude towards our physical selves, and it makes sense. But somehow, when it comes to spirituality, we are much more laid back. We calmly allow ourselves to lack crucial *mitzvot* and indispensable knowledge of many portions of the Torah. We overlook the fact that our deficiencies in Torah and *mitzvot* are deficiencies in our personal wholeness. Why should we tolerate them, when they are readily correctable?

8 לאור הדברים מתבארים היטב דברי הב"ח (או"ח סי' מ"ז), שבבאר מאחז"ל (גדרים פא.) על הפסוק על מה אבדה הארץ ויאמר ה' על עוכם את תורתי ולא הלכו בה, שלא בירכו בתורה תחילה, ומקשה למה יצא כזאת מלפניו להענישם בעונש גדול ורב כזה על שלא ברכו בתורה תחלה. ומפרש דכוונתו ית' מעולם היתה שנהיה עוסקים בתורה כדי שתתעצם נשמתנו בעצמות ורוחניות וקדושת מקור מוצא התורה, ואם היו עוסקים בתורה על הכוונה הזאת היו המה מרכבה והיכל לשכינתו ית' שהיתה השכינה בקרבם ממש כי היכל ה' המה, והארץ כולה היתה מאירה מכבודו. וזה הפירוש לא הלכו בה לשמה להודות לו על נתינת התורה שיהיו דביקים בשכינתו ית'. והיינו שתכלית נתינת התורה שנשמת יהודי תתדבק לגמרי בהש"ת, והרצון העליון היה שישתדל ית' כמלאכים עלי אדמות, וכיון שלא עסקו בתורה ככוונה זו נסתלקה השכינה מן הארץ ועלתה לה למעלה. וזהו פי' הברכה אשר קדשנו במצותיו וצונו לעסוק בדברי תורה, שעסק התורה מדביק יהודי להש"ת וה' בקרבם.

אנכי ה' אלקיך, והוא נהיה דבוק בהש"ת. ועד"ז איתא עוד בספה"ק דתכלית כל התורה וכל המצוות היא מצות ובו תדבק, שכל תרי"ג מצוות המה רק עצות, וכל' הוה"ק עיטין, על ידם יגיע יהודי להתדבק בהש"ת.

7 שהדבוק בה דבוק בהש"ת, וזוהי התקדמה שכתבה התורה קודם עשרת הדברות, שכל הדברים האלה, כל התורה כולה הנכללת בעשרת הדברות, הם לאמר אנכי ה' אלקיך. וכאשר יהודי מאמין בזה באמונה שלמה הריהו מעורר וממשיך עי"ז את הקדושה העליונה הטמונה בתורה שכביכול הוא ית' עטוף בדבירו. ואם כל התורה והמצוות הם עצות לדבקות בה, הרי באופן מיוחד לימוד התורה הוא עצה להגיע לדבקות בה. ועליו להאמין גם כשהוא לומד ענינים פשוטים, שטמון בזה רמזים עליונים המרוממים ומנשאים איש יהודי.

בעשרת הדברות שהיו חרותים על לוחות האבן שהוריד משה רבינו מן השמים חמש מהן היו מצות בין אדם למקום וחמש מהן בין אדם לחברו, ולחך

תנא היו גם חלוקים בכתיבתן בסדר זה - חמש על לוח האחד וחמש על לוח השני. והעיר בזה בספר בית אלוקים (שער היסודות פרק י"ב) הערה נפלאה, כי הרי המצות שבין אדם לחברו הם קצרים הרבה מן אותם שהן בין אדם למקום ולמדנו כי שני לוחות אבנים היו שוים. על כן יצטרך לומר כי היתה חקיקת וחריות החמשה דברות האחרונים שבלוח השני גדולה מחקיקת וחריות של הלוח האחד חקיקה גסה מכילה בה' דברות האחרונים הקצרים כל השיעור שמכיל דברות הראשונים הארוכים כדי שיהיה נקרא ונראה יותר מה שהזרעני בנינו לבנינו שיצר האדם רע מנעוריו לתאותם ממה שהוא בנינו יתברך שאין היצר מקטרג עליו על כך.

ובסיבת הדבר איך היצר מקטרג (פ"י מסית) עד שבאמת אין אנו מתייחסים למצות בין אדם לחברו באותו דחילו ורחימו כמו למצות בין אדם למקום, ביאר הרש"י דמקור הטעות הוא בזה שאנו חושבים שאנחנו מבינים טעם הדבר ומכירים טובת הענין ואנו עושים מצות אלו מחמת שהשכל מחייבתן ולא משום רצון ה' ומצותו יתברך. ויש בזה שתי טעויות, ראשית שאין אנו מרגישים שום דבקות וקדושה במעשים שעושים בין אדם לחברו כמו שמרגישים בשעת נטילת לולב או הנחת תפילין כי אז אנו יודעים כי עושים בדברים נעלמים אשר יסודותן בהרי קודש, משא"כ במעשה חסד וכדומה כיון שהוא מכיר הטובה והחסברה בדבר שהוא עושה על כן אינו מרגיש בו יותר מזה כלל. ושנית כיון שמשיג את המצוה בשכלו הרי הוא גם מגביל את המצוה על ידי שכלו, ומה שאין השכל מחייב בהנהגת בין אדם לחברו כבר חושב האדם שאינו מחוייב. ושניהם טעות גמורה הן וכמו שנבאר להלן בס"ד.

1.6 With Hearts Full of Faith - R. Salomon

And so it was with all the other nations. They all found some aspect of the Torah that they considered too difficult to fulfill. They all found some excuse that allowed them to turn down God's offer. Finally, God offered the Torah to the Jewish people. "Yes! Yes!" they responded. "Naaseh venishma. We will do whatever God tells us to do, and we will hear." They didn't ask any questions. They didn't offer any excuses. They just accepted the Torah wholeheartedly, even though they did not yet know what it contained. God turned to the angels and said, "Who revealed this secret to my children? How did they know that saying 'naaseh venishma'

would place them on the highest spiritual level?" I would like to ask a bit of a daring question. Were the Jewish people right in neglecting to ask what is written in the Torah? Was it wise to accept the Torah without asking what it contained? One might say that the other nations actually acted quite prudently. They were not about to make a commitment they couldn't keep, so they wanted to know what they were taking on. But what about the Jewish people? Wasn't it rash of them not to ask about what was in store for them? What if God had told them that the Torah forbids one to speak a word of slander or gossip throughout one's entire life? Would they have been just as eager to jump in?

What exactly did the Jewish people want to show by accepting the Torah blindly rather than first asking what it contained? What did they know that the others didn't? What was the secret of naaseh venishma?

17 Actually, these exalted words revealed a profound understanding of the nature of Torah, of the vast power of the Word of God. The Jewish people knew full well that if they would inquire about what the Torah contained they would undoubtedly encounter many rules and prohibitions that would seem too difficult to keep. They knew full well that their capabilities would not measure up to the requirements and demands of the Torah. But they also knew that receiving the Torah would transform them, that it would infuse them with new strengths and powers so that the difficult and the impossible would suddenly become not only possible but a way of life.

20

הרי ברור מתוך דבריו כי טעות היא מה שחושבים העולם שהמצות בין אדם לחברו הם שכליות כי רק המסתכל בשטחיות אומר כן. אבל המעמיק קצת להכיר עד כמה התורה דורשת הנהגה במדות טובות יראה כי אדרבה אין השכל סובלתן כלל מפני שאין האדם אשר בעפר יסודו מסוגל לעורר כחות אלו בעצמו, ודוקא במצות בין אדם לחברו אנו נפגשים בהבדל שתי עולמות - עולם הטבע בלי תורה ועולמה של תורה (ועי קובץ שיחות [פוניבז' שנת תשי"ט] מאמר ראו מה בין בני לבן חמי [בדף 153] אשר שם האריך הגה"צ ר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל בענין זה בטוב טעם ודעת).

13

הרי לפי דבריו ככה ניתנה תורה לכתחילה שכשירד משה רבינו מן ההר וראו כל העם את עשרת הדברות על שני לוחות הברית היו המצות שבין אדם לחברו בולטות הרבה יותר מהמצות בין אדם למקום כדי להזהירם מראש שלא להקל בהן כאילו הם מצות שדרגתם נמוכה אלא אדרבה חשובות הן בעיני המקום עד שמסרו בהדגשה יותר גדולה ממצות בין אדם למקום. והטעם משום שהיצר מקטרג (פ"י מסית) על מצות בין אדם לחברו יותר מבין אדם למקום.

14

סוד כל הבנה במצות ה' תלוי בסוד הקבלה שקבלו ישראל את התורה בנעשה ונשמע. ושמעתי על זה דבר נפלא ממרן ראש הישיבה הגרא"י זצ"ל על דברי חז"ל (בילקוט שמעוני פ' וזאת הברכה) שאמרו שם בזה"ל: ויאמר ה' מיניני בא - כשנגלה המקום ליתן תורה לישראל לא על ישראל לבד נגלה אלא על כל האומות. בתחילה הלך לבני עשו ואמר להם מקבלים אתם את התורה אמרו לו מה כתיב בה אמר להם לא תרצח אמרו לו כל עצמן של אותן האנשים, אביהם רוצח הוא,

שנאמר והידיים ידי עשו ועל כך הבטיחו אביו ועל חרבך תחיה. הלך לו אצל בני עמון ומואב אמר להם מקבלים אתם את התורה אמרו לו מה כתיב בה לא תנאף אמרו לו כל עצמה של ערוה שלהם היא שנאמר ותהרין שתי בנות לוט מאביהן. הלך ומצא את בני ישמעאל אמר להם מקבלים אתם את התורה אמרו לו מה כתיב בה לא תגנוב אמרו לו כל עצמן של אביהם לסטים היה שנאמר והוא יהיה פרא אדם וכו' ע"ש.

15

המתבונן בדברים אלו יראה כי באמת כל מה שענתה כל אומה ענו בחשבון רציני של ישרות ותוכן תשובתם אמתית היה כי הלא כל הטבע שלהם הוא רציחה או גניבה או ניאוף ואיך יוכלו לקבל מה שאין בכח טבעם לעשות. ואדרבה צריכים להבין לפי זה מה כל הרעש כאשר ישראל ענו נעשה ונשמע ויצאה בת קול ואמרה מי גילה רז זה לבני שמלאכי השרת משתמשים בו וכו' ומה כל ההתפעלות הזאת. הבה ונצייר לעצמינו מה היה הקב"ה עונה לישראל אם היו שואלים מה כתיב בה, אולי היה אומר לא תלך רכיל בעמך, וכי היו כולם יכולים להסתכל על טבעם באמת וביושר ולומר בכנות כי בכחם הוא להשמע כל ימי חייהם מלומר אף דיבור אחד של לשון הרע, או אם היה מודיע להם קצת ואהבת לרעך כמוך האם מוכנים אנחנו בטבענו לעשות כן בלי לפחד כי אולי מצוה זו קשה מדי בשבילנו. ואם כן מה היא הגדלות בעניינם נעשה ונשמע - הרי זה רק כמעלים עין מן המציאות.

18

סיוע מיוחד מן השמים, ועליהם ראוי לומר כי על פי שכל האדם לא היה להם לישראל לקבל אותם כלל ורק על ידי הרוז של מלאכי השרת זכו לקבל מצות אלו שבין אדם לחברו יחד עם כחות למעלה מדרך הטבע שעל ידן יוכלו לקיימן כשירצו לעשות רצון שמים.

19

וענה על זה מרן ראש הישיבה זצ"ל כי בזה הראו ישראל עומק הבנתם בדרכי ה' ותוקף אמונתם בכחו יתברך כי ידעו והבינו שאף אם כפי הבנת עצמם אין בטבעם לקיים המצות אי אפשר שיבא הקב"ה בטרונא על בריותיו ובודאי בתורה עצמה טמון הכח לקיימה כאשר באמת כן הוא כמו שאמרו ז"ל בראתי יצר הרע בראתי תורה תבלין לו עד שהטבע שלו משועבד לתורה, ונותן התורה ביחד עם מצותיה יתן גם הכח לקיימן. ושפיר יש להתפעל מהשגתם זו אשר זהו הרוז שמלאכי השרת משתמשים בו שנאמר עושי דברו לשמוע בקול דברו - ר"ל כי זהו רז המלאכים אשר הציווי להם הוא הנותן להם כח לעשות והעשייה מכח השמיעה היא באה, ע"כ דבריו.

והבן לפי דבריו שהכונה בכל המצות בין אדם לחברו היא שאינם כציוויים על אדם נפרד שיתנהג בטוב עם חברו, אלא הכונה שירגיש האמת אשר שום אדם מישראל אינו נפרד כלל מחברו. והרי מי שהיה לו אח שאינו מתנהג כשורה אעפ"כ היה קשה מאד בשבילו לדבר לשון הרע על אחיו ולהוציא לעז עליו כי היה מרגיש כאילו על עצמו הוא מדבר, וגם בצד החיובי היה מרגיש צער ורוצה בטובתו וכבודו. וכן צריך להרגיש לעומת כל אחד מישראל כי רק הגופים נפרדים, אבל הנשמות כלולות יחד וממש אחים אנו וזהו הסוד של כמוך ממש!

ובזה מבוארים דברי הרש"י הנ"ל באר היטב עד כמה העולם טועים במצות בין אדם לחברו ואשר על ידי זה נותנים מקום ליצר לקטרג שהרי לפי כל הנ"ל ונהפוך הוא אשר מצות אלו הם באמת למעלה משכל האדם ודורשים ממנו יותר ממה שיש בטבעו לעשות ועל ידן נהיה באמת יותר דבוק למצות התורה. ועל כן היו מצות אלו חרותות בלחות האבן באותיות גדולות ובולטות הרבה יותר משאר המצות כדי להדגיש מעלתן לעיני כל ישראל שהם גזרת מלך ומצות ה' מסיני.

בספר החינוך כתב במצוה רמ"א בביאור שורש הלאו דלא תקום בזה"ל משרשי המצוה שידע האדם ויתן אל לבו כי כל אשר יקרהו מטוב עד רע היה סבה שתבא אליו מאת השי"ת, ומיד האדם ומיד איש אחיו לא יהיה דבר בלתי רצונו ב"ה, על כן כשיצעררו או יכאיבהו אדם ידע בנפשו כי עוונותיו גרמו, והשי"ת גזר עליו בכך ולא ישית מחשבותיו לנקום ממנו כי הוא אינו סבת רעתו כי העון הוא המסבב וכמו שאמר דוד המלך ע"ה הניחו לו ויקלל כי אמר לו ה', תלה הדבר בחטאו ולא בשמעי בן גרה, עכ"ל.

גם מה שנתגלה לנו ביסוד ושורש המצות בין אדם לחברו מראה לנו שיש להם שרשים עמוקים כוללים הרבה מיסודות התורה ודרכי האמונה ואינם סתם הנהגות ונימוסים לתקנת ישוב העולם כמו שהבריות סוברים. והנה בספר תומר דבורה (פרק א' במדת לשארית נחלתו) מדבר הרמ"ק על היסוד שכל הנשמות של הכלל ישראל כלולות יחד ואשר מ"טעם זה כל ישראל ערבים זה לזה מפני שממש יש בכל אחד חלק אחד מחברו וכשחוטא האחד פוגם עצמו ופוגם חלק אשר לחברו בו, נמצא מצד החלק ההוא חברו ערב עליו" ע"ש. וממשיך שם דבריו בזה"ל: ולכך ראוי לאדם להיות חפץ בטובתו של חברו ועינו טובה על טובת חברו וכבודו יהיה חביב עליו כשלו שהרי הוא הוא ממש, ומטעם זה נצטוינו ואהבת הרעך כמוך וראוי שירצה בכשרות חברו ולא ידבר בגנותו כלל ולא ירצה בו, עכ"ל.

ואחרי שראינו עד כמה רחבה מצותך מאד עד שמצוה אחת בין אדם לחברו מקפת כל תורת האמונה ועבודת הלב ומעלה את האדם למעלה מטבעו, ונכל להבין דבריו הנפלאים של הרמב"ם בהלכות תשובה (פרק ב' ה"ל"ז וז"ל ש: אסור לאדם להיות אכזרי ולא יתפייס אלא יחיה נח לרצות וקשה לכעוס ובשעה שמבקש ממנו החוטא למחול מוחל בלב שלם ובנפש חפצה ואפילו הצר לו וחטא לו הרבה לא יקום ולא יטור, וזהו דרכם של זרע ישראל ולבם הנכון אבל העובדי כוכבים ערלי לב אינן כן אלא ועברתן שמורה נצח וכן הוא אומר על הגבועים לפי שלא מחלו ולא נתפייסו והגבועים לא מבני ישראל המה, עכ"ל. והדברים כבר אינם צריכים שום ביאור והרחבה דזהו כל מה שכתבנו עד עתה כי דוקא במצות בין אדם לחברו ניכר כל ההבדל בין ישראל לעמים שהוא ריחוק שתי עולמות כמרחק מזרח ממערב ממש - עולם הטבע בלי תורה ועולם האצילות עולמה של התורה הקדושה.

הרי שבא החינוך והוסיף טעם לשבח כי נוסף על הפעולה שעושה נגד טבעו, וההרגשה של התכללות נשמותיהן של ישראל, והכונה להדבק במדותיו יתברך, יש בה גם השקפה גדולה מיסודי הדת שהוא מודה באמת בהשגחה פרטית של השי"ת ומכוון דרכו בחייו על פיה עד כדי לוותר משלו בשביל חברו. והשקפה זו אינה שייכת כשהוא מונע עצמו מלעבור על לאוין בלבד, אלא גם מצות החסד עצמה אינה שלמה בלי השקפה זו אשר רבים יהיו החשבוניות למנוע טוב מבעליו. וכן מצינו בתהלים (ל"ז, ג) בטח בה' ועשה טוב שכן ארץ ורעה אמונה, ופירש רש"י שם בטח בה' - ואל תאמר אם לא אגזול ואגנוב או אתן לעני צדקה במה אפרנס, ועשה טוב ואז תשכון ארץ לאורך ימים ותרעה אמונה - תאכל ותתפרנס משכר האמונה שהאמתת בהקב"ה לסמוך עליו ולעשות טוב, עכ"ל רש"י שם. הרי שהאמונה בהשגחה פרטית מקפת כל מצע בין אדם לחברו.

הרי ברור מתוך דבריו כי טעות היא מה שחושבים העולם שהמצות בין אדם לחברו הם שכליות כי רק המסתכל בשטחיות אומר כן. אבל המעמיק קצת להכיר עד כמה התורה דורשת הנהגה במדות טובות יראה כי אדרבה אין השכל סובלתן כלל מפני שאין האדם אשר בעפר יסודו מסוגל לעורר כחות אלו בעצמו, ודוקא במצות בין אדם לחברו אנו נפגשים בהבדל שתי עולמות - עולם הטבע בלי תורה ועולמה של תורה (ועי קובץ שיחות [פנינו שנת תשי"ט] מאמר ראו מה בין בני לבן חמי [נדף 153]) אשר שם האריך הגה"צ ר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל בענין זה בטוב טעם ודעת.

ובזה מבוארים דברי הרש"י הנ"ל באר היטב עד כמה העולם טועים במצות בין אדם לחברו ואשר על ידי זה נותנים מקום ליצר לקטרג שהרי לפי כל הנ"ל ונהפוך הוא אשר מצות אלו הם באמת למעלה משכל האדם ודורשים ממנו יותר ממה שיש בטבעו לעשות ועל ידן נהיה באמת יותר דבוק למצות התורה. ועל כן היו מצות אלו חרותות בלחות האבן באותיות גדולות ובולטות הרבה יותר משאר המצות כדי להדגיש מעלתן לעיני כל ישראל שהם גזרת מלך ומצות ה' מסיני.

29 R. Frad in Print

Rav Yosef Dov Soloveitchik points to the difference between the first five commandments and the second five. The first five relate to *bein adam laMakom*, the relationship between man and his Creator. Everyone understands that these decrees are of Divine origin. But the second five, the set

that relates to *bein adam lachaveiro*, the relationship of man to his fellow man, may not seem to be Divine in origin. "You shall not murder. You shall not commit adultery. You shall not steal. You shall not lie. You shall not covet." We think we understand these Commandments on a different level. They appear to be the rational attempts of society to regulate and protect itself. Do we need a Divine decree to tell us these things? They seem self-explanatory and self-evident. After all, what kind of society would sanction murder and adultery?

Although they may seem logical to us, that logic is not the rationale for these Commandments. We do not refrain from murder and adultery only because it makes sense to us. We refrain because Hashem has forbidden these things. That is why Hashem first spoke all the Commandments at once. It was to impress upon us that they are all the same, that they are all unfathomable Divine decrees that we must obey without question because such is the will of Hashem:

In today's society we see clearly the difference between a secular prohibition of murder and a Divine one. If murder is forbidden because we consider it logical, then changing attitudes can permit abortion, euthanasia and even infanticide, which is not unheard of in certain societies. But when the prohibition is Divine, it is absolute. We do not obey because it makes sense to us. We obey because we bow to Hashem's will.

The Maharal (Tiferes Yisrael 24) explains that the Torah which is of the "seichel elyon" — "supreme intellect" could only be properly transmitted to a receptacle of gashmius — a physical entity, i.e. humans. Humans were created in the "tzelem Elokim" — "image of G-d." Angels do not possess this tzelem Elokim. Angels are similar to machines, computers capable of supreme intellectual and physical efforts, unimaginable by man. However, the "thought of Hashem" is directed only to receptacles which are a reflection of Hashem. Only man possesses tzelem Elokim, the image of Hashem. Torah is communicated from its source, Elokim, to its intended receptacle, the tzelem Elokim. It was never intended to take any other route to man. Angels, as perfect as they are, are mere robots. They have no bechirah — free will — as we understand it; they see and understand events so clearly, that there is no room for doubt. Any sane human being standing on the ledge of a roof knows enough not to step off. It is manifestly clear in his mind that to step off the ledge would be fatal. Similarly, angels possess such clarity of understanding that doubt of Hashem is never a factor in their actions. Torah was directed to creatures capable of doubt; the Torah's light is directed to illuminate the gray areas of man's existence. An angel, due to his clarity of thought, sees everything in terms of black and white; there are no gray areas. Man needs Torah to remove the gray areas, so that he may ascend toward the level of the angels.

33 The angels are described as creatures that are omdim — "standing still" in the berachah that Hashem gave to Yehoshua the High Priest (Zechariah 3:7). As great as they are, they have no potential for growth. Man however, is described as a "mover": "If you walk in my statutes..." (Vayikra 26:3). Similarly, Shlomo Hamelech, in describing the spiritual journey of man uses the term:

Ethics From Sinai - R. Bujim

37 The world was mute, as the voice proclaimed, "I am the Lord your God . . ." To that voice [the Midrash continues] there was no echo . . . [it sounded alone in a silent world] that humanity might know there is none other beside Him.⁹⁹

This, says Scripture, was "a great voice, v'lo yasaf":¹⁰⁰ for the Midrash it means, "and it went on no more"—no echo extended it. But for our text, yasaf might be connected with sof, "end," so that the phrase would mean, "and it did not end": As the Hassidic R. Judah Aryeh Löb of Ger notes in his S'fat Emeth, that great voice indeed did not stop then; an echo has reverberated and resounded thereafter from Sinai, day after day, calling out, Woe to the people for the Torah's humiliation.

38 R. Moses Alashkar¹⁰¹ notes that when Moses brought the Torah to the Israelites, they replied as one, "All that the Lord has spoken, we will do and we will heed."¹⁰² The echo could well derive from that enthusiastic affirmation: In R. Joshua b. Levi's poetic vision, the mountain before which this answer was shouted sends forth each day a plaintive echo, wondering why it goes unremembered; why our people by and large overlook the Torah, leaving it forgotten in its corner, gathering dust. So, continues the Sage's vision, is the Torah humiliated, deeply shamed. Then woe to our people for this sorry state of affairs.

The accumulated heritage of woe reaches the individual also. People today are unhappy, disturbed, anxiety-ridden, and psychologists and psychiatrists are kept busy. Yet many manage to live without anxiety and the dubious blessings of psychotherapy, because the Torah fills their lives; it gives them values to live by, and a purpose to live for. It gives them stability.

Perhaps our text connotes that for anything that must occur every day, b'chol yom vayom, the Heavenly echo from Sinai exhorts us and reminds us that we need a corresponding daily dose of Torah. The business-world is often described as a jungle. We need Torah to teach us how to be more

כי הלך האדם אל בית עלמו *
...so man goes to his eternal home... (Koheles 12:5),

denoting that man's soul does not remain stationary, but is constantly on the move. As imperfect as man is, he possesses the potential for growth; Torah is the vehicle for that growth.

Hashem initially articulated the Torah and mitzvos as a very complex intellectual spiritual discipline, a level understandable only to the angels, not to man. In order to make the mitzvos understandable to man, Hashem had to translate them into a corporeal form. Hence, the mitzvos of sukkah, tzitzis and tefillin, for example, are actually a mundane expression of a more complicated spiritual ideal. Man is incapable of fathoming their essence; they were therefore transformed into a simpler palpable form. The angels always understood Torah in its original lofty terms; they never considered it in its elementary human form. What impressed the angels about Moshe's argument was the fact that the simple materialistic translation of these complex ideals demonstrated that the Torah was actually targeted for humans from its very inception.

באמר רבי יהושע בן לוי: בכל יום ויום בת קול יוצאת מפה חורב ומבקרין ואומרת: אוי להם לבגרות מעלבוניה של תורה, שקל מי שאינו

עוד מרומי בזה ע"ד דאיתא בדגל מחנה אפרים (פר' ויקרא) בשם הבעש"ט הק' ז"ע, על מאחז"ל (אבות פ"ו) בכל יום בת קול יוצאת מהר חורב וכו', שהקשה ממ"נ מדוע אין שומעים את הבת קול, ואם אין שומעים אותה לשם מה היא יוצאת. ומבאר שכל ההתעוררות והרהורי תשובה הפוקדים את יהודי מזמן לזמן, הכל הוא מכח הבת קול היוצאת מהר חורב. ואם אמנם הגוף והנפש אינם שומעים את הבת קול,

אך בפנימיות הגשמה שומע יהודי אותה והיא הדופקת על לבו ומעוררתו, ויהודי צריך לקיים בה אחותיו ולא ארפנו. וכמו שהבת קול היוצאת מהר חורב מביאה התעוררות לכל כלל ישראל, הרי ודאי וכ"ש שגם דבר ה' בקבלת התורה שהוא נצחי, ועשרת הדברות הנאמרות תמיד, מביאים התעוררות אצל יהודי. וכל ההרהורי תשובה וההרהורים לדברים טובים וכל ההארות שיש ליהודי מזמן לזמן, הריהם מכח דבר אלוהינו אשר יקום לעולם ולעולם ה' דברך ניצב בשמים, שתמיד הוא נותן התורה לישראל. ובאם יהודי מקיים השמר לך ושמור נפשך מאד הריהו וזכה להדברים אשר ראו עיניך.

לעולמו די העוצר בעדם הוא נצחי. ועד"ו עשרת הדברות הן נצחיות ונאמרות כבריאה תמיד. וכמו שמבשרים כברכת התורה נותן התורה ולא אשר נתן התורה, דנתינת התורה היא נצחית ודבר ההנהגות תמיד, שהקב"ה נותן תמיד את התורה לעמו ישראל. והוה פי' וידבר א' את כל הדברים האלה לאמר, היינו לאמר לדורי דורות.

Rabbeinu Yonah answers that in fact the generation learned Torah constantly and fulfilled the mitzvos. That is why the Sages did not recognize that they had forsaken the Torah. But if so, how did they fall to such a level that they committed the three cardinal sins? Why didn't their Torah learning protect them? To this Hashem replied: their Torah learning was lacking, as seen from their neglect of the blessing over their learning.

40 Let us try to understand what dimension the blessing adds to Torah learning and how this deficiency is hinted to in the verse itself. Yeshayahu (Yeshayahu 28:10) castigated the Jewish people for serving Hashem. "Command by command, line by line, a little here, and a little there." His rebuke was based on their failure to integrate the observance of all the mitzvos into a unified service of God. Just as Hashem is One, so, too, is His will one. He has one all-encompassing request of man. As the verse says, "What does the Lord your God ask of you other than that you fear Him?" (Devarim 10:12). What Hashem demands from us is a constant awareness of His presence and of our obligation to emulate Him and act according to His will. All the 613 mitzvos are in fact expressions of emunah in Hashem (see Maharsha to Makkos 23b).

41 Since we are human beings in a physical world, we cannot relate to God's will without it being broken down into segments that we can deal with individually. Imagine a globe of the world encased in a larger globe. In the outer globe, 613 small windows are cut, each window exposing a small portion of the surface of the enclosed globe. A composite picture from all the windows would yield a view of the globe within. So, too, the individual mitzvos are merely partial manifestations of God's one, all-inclusive will. Each mitzvah is a window through which we glimpse a portion of that will.

47

הדבור הרביעי זכור את יום השבת לקדשו - מלכד שהוא זכר למעשה בראשית, בני ובני בני ישראל אות היא לעולם כי ששת ימים וכו', קדושת היום

מלמד לאדם דעת: שהאדם נברא להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו, כנאמר והתענג על ה' ויתן לך משאלות לבך (ההלים לו), ומבואר בחז"ל שבת קיימת, "עונג זה אינו יודע מהו" - השאלה היא איך אפשר לאדם להתענג על ה' בעוה"ז שהוא חושך, כנאמר תשת חושך ויהי לילה זה עוה"ז שרומה ללילה, ובמקום חושך שהוא הצער הטבעי, איך אפשר להתענג על האור שלמעלה מהטבע החמרי. ובההתשובה: "וקראת לשבת עונג, הוי אומר זה עונג שבת", "השבת מעין עוה"ב הוא", (ברכות נו:). כח קדושת היום מהפך את החושך לאור, הווקא על ידי תענוגים גשמיים, דגים גדולים וכסא דהרסנא, אם רק לכבוד השבת עשאו, הרי זה אותו העונג שהוא התכלית הנצחית להתענג על ה'.

48

הדבור החמישי כבר את אביך ואת אמך וגו' - מפי השמועה למדנו טעם מצוה זו, שיהא הבן מכיר טובה לאבותיו שהביאו אותו לעוה"ז

למדנו שזהו עיקרה של מצוה זו: לפתח את הרגש הטוב הזה לחיות על פי תמיד, עד שיבא לידי הערה שכלית, כמו שנתבאר בספר חובת הלבבות (שער עבודת אלקים), כנאמר הלה תגמלו זאת הלא הוא אביך קניך הוא עשך ויכתנך.

50

ולא רק על חביו כי גם על עצמו יש לו לאדם לחשוב כך, ככתבנו בתחילת אדם פניו ידיו ורגליו בכל יום בשביל קונו, משום שנאמר כל פעל ה' למענהו, פירשי' בשביל קונו, לכבוד קונו, דכתיב כי בצלם אלקים וגו'. (שבת נ:), הרי הכלל הזה "חביב אדם שנברא בצלם" צריך להיות נטוע בלב ישראל, בהשקפה מקפת כל פירטי הנהגת האדם לעצמו ולחבריו.

42 Thus there is more to leading a Torah life than merely observing 613 rules. The ultimate goal is to understand the implications of each mitzvah in the context of the overall Divine will that must shape our personality, outlook, and actions. In addition to shemiyah lekol Hashem — listening to God's voice and obeying His commands — one must also have shemiyah bekol Hashem — listening into God's voice, an understanding of the implications and meaning of those mitzvos in their broader context. Observance of the Torah "tzav

letzav, kav lekav," i.e., rule by rule, without sensitivity to the aspects of Divine will revealed in each mitzvah, is inadequate.

Yaakov told Esav, "I lived with Lavan and kept all 613 mitzvos and didn't learn from his evil deeds." Keeping the 613 mitzvos and not learning from Lavan's evil ways are two separate things. Only if one seeks God's will within the mitzvos, can he create a Torah hashkafah, a character and lifestyle that precludes being influenced by Lavan's evil ways.

That was the deficiency of the generation of the Churban. They kept the mitzvos and learned Torah, but did so perfunctorily. "... With their mouths and lips do they honor Me, but their hearts are far from Me, and their fear of Me is as a commandment of men learned by rote" (Yeshayahu 29:13).

43 תהנה כל משכיל יבין: אם יסד רבניו סעדיה גאון ז"ל לכל דבור מצות התלויות בו, וודאי שהבין הגאון את עשרת הדברות שנאמרו כמו מצות פרטיות שהן כללים גדולים בתורה, כנאמר אחת דבר אלקים שמים זו שמענו, ועשרת הדברות שדבר הקב"ה בכריתו עם ישראל כיום הנבחר הוא, הם גילוי רצוננו ית' מה ה' דורש מן האדם, ענינים גדולים ונפלאים, והם כללי התורה שפרטיהם הם התרי"ג מצות שבתורה, אשר יעשה אותם האדם וחי בהם.

44

אנכי ולא יהיה לך, - שני דברות אלו מפי הגבורה שמענו, הם כוללים כל עקרי האמונה, וכל עניני הרחוקת עבודה זרה, כידוע ומפורסם בחז"ל וראשונים.

45 אדם אדם - אלקים אלקים

נראה שאמר בלשון נוכח "אלקים" היינו שאנכי אלקי כל אחד מישראל. והטעם דהנה דרש רבי ישראל סלנטר זצ"ל, יהודי מאמין

כאמונה שלמה שהקב"ה מלך על כל העולם כולו. והוא ברא שמים וארץ ימים וכל תהומות, אך דא עקא, שאין היהודי ממליך על עצמו גופא את הקב"ה כתוצאה מאמונה זו והוא שאמר לנו הקב"ה אנכי ה' אלקיך אנכי אלקי כל אחד ואחד שמשגיח על המעשים של כל יחיד. שעליו לזכור לעצמו ממש באלקינו ית' משגיח עליו על כל מעשיו והיינו אנכי ה' אלקיך.

46

הדבור השלישי, לא תשא את שם ה' אלקיך לשוא - מלכד האזהרה על השבועה שהיא חמורה מאד יש להסתכל ולראות, שהדבור הזה מלמד לאדם דעת ליראה את השם הנכבד והנורא, שלא להזכירו לבטלה: וגם ברכה לבטלה בכלל לא תשא: ואת השם המפורש אין להזכיר כלל אפילו כתפלה והודאה, מפני המורא הגדול שיש לירא אותו.

466

כן בכרכות וחפלות הלה והודאה שירות ותשבחות, שכל המזכיר שמו ית' וית' ככבוד וכמורא כראוי הוא מתבוך, כנאמר בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתך.

49

הדבור הששי, לא תרצח - מלכד מה שאמרו חז"ל כל המאכזר נפש אחת מישראל כאילו איבד עולם מלא, מלמד לאדם דעת, גדולתו וחביבותו של האדם לפני הקב"ה, שנאמר שופך דם האדם באדם דמו ישפך כי בצלם אלקים עשה את האדם (אבות פ"ג):

והגאון החפץ חיים זצ"ל מוכיח זאת מגמ"י: הרי שהיה הולך למול את בנו או לשחוט את פסחו [מצוות שיש בהם כרת], ומצא בדרך מת מצווה שאין לו קוברין ואפילו הוא כהן גדול, מניח את המצווה ומטמא לו. ולכאורה כיצד ניתן להבין זאת? מכאן שכבוד האדם ובזיון צלם אלוקים דוחה אף את המצוות החמורות. כשאדם מוטל על הרצפה בבזיון אף שלאחר מיתה, הגוף אינו חש ואינו מרגיש בבזיון. מכל מקום הנפש החופפת באור קדושה על האדם, חשה פגיעה ואינה סובלת את הבזיון ומתאבלת כשהגברתיק לקדושה ואשר שימשה לו לכלי עזר לעשיית פעלים של תורה הוא גוף האדם שפעל ועשה מצוות מוטל בבזיון.

הדבור התשיעי, לא תענה ברעך עד שקר - מלמד לאדם דעה, שהקב"ה אוהב משפט וחותרמו אמת ושמו שלו, והעולם קיים על הדין ועל האמת והשלום, שעל ידי הדין בא השלום, כנאמר וגם כל העם הזה על מקומו יבא בשלום, ואמרו דאזיל מבי דינא שקיל גלימא לומר זמר וליוול באורחא (סנהדרין ז): והדין מבוסס על ערות העדים, שעל פיהם מתברר האמת ותפסק הדין, ואם העדים לא יעידו אמת יצא משפט מעוקל, ואין שלום בעולם, שע"ז נאמר אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם, והאמת והשלום אהבו בכל מקום, אף שלא במקום המשפט.

והנה לפי"ז דברה ראשונה ואחרונה מצוות שלב הן. שכדברה "ראשונה נתבאר שחייב להשריש בלבו האמונה בבזיון וכדברה האחרונה שלא יחמוד בלבו דבר השייך לחבירו, אמנם נראה עומק הדבר שע"י שקיים צווי של "אנכי" שישירש האמונה בלבו שהכל מאתו ית' ומה ששייך לחבירו לא יתן אלא לחבירו, ואין לו צורך בדבר, לא יחמוד יותר ולא יתאוה לבית רעו, כיון שהבזיון שנתן הדבר לחבירו, ולא תיתכן קניט המצוה הזאת של לא תחמוד בלא קיום המצוה ד"אנכי". והדברה הראשונה והאחרונה כוללות בתוכם כל הדברות, שע"י אמונה לא יגיע כלל לידי חטא, עד שאפי' לידי חמדה לא יגיע.

All of this is symbolized by the failure to make a berachah prior to learning. The berachah begins, "אשר קדשנו במצוותיו" - the purpose of the mitzvah is to sanctify us and to inspire us to holiness. The second berachah emphasizes that the purpose of Torah is to make us "יודעי שקר" - those who know and emulate God's character traits in order to develop a complete Torah personality. And the third berachah emphasizes, "אשר קָדַשׁ כְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים" - that God has chosen us from the nations of the world and given us the responsibility to become a nation of Kohanim and a holy people. The berachah enjoins us not to merely hear the words, but to consider their implications.

For this reason we refer to an observant Jew as a shomer Torah u' mitzvos. At first glance, the reference to both Torah and mitzvos seems redundant. The intention is to emphasize that in addition to mitzvos, this person observes the Torah, the complete expression of God's will.

ובשיטה זו נקט הלל כשחיפש לגוי ערוץ מרכזי שדרכו יוכל לשרר את כל התורה כולה, והבין שכנראה ששיטת חבוקק תהיה קשה לאותו גוי, בחר לו ולימדו הלל שורש אחר הראוי להתאים יותר למוגו והיא מצוות "ואהבת לרעך כמוך", שהוא מקביל למשקל יוסד השני לקבלת התורה והמצוות. והוא צינור משפיע המוביל לאותן מצוות שבין אדם למקום. וכמו שמפרש רש"י דכתיב: "רעך ורע חברך אל תעזוב", זה הקב"ה, והיינו שאהבת הוולת הוא שורש שכל מצוות התורה תלוים בו. ואידך ויל גמור.

איחא במשנה בשבת (א): שאם עוצם עיני גוסס עובר כרציחה מאחר שקיבד מיתתו. ומבואר שאף שעומד למות ולא רצחו נפש מ"מ כיון שגזל ממנו רגעים של חיים, רוצח קראו הכתוב. ולמד מזה דבר נפלא בספר "דרך פקודיך" דאף כמדבר דברים בטלים ומכובז זמנו כדברים של הכל. שאינו חשוב חיים, הלוא נקרא שופך דם כיון שגזל מעצמו רגעים של חיים. ויש לנו להתעורר לא לבטל זמננו כדברים של הכל.

הדבור השמיני, לא תגנוב, כגונב נפשות הכתוב מדבר - מלמד לאדם דעת חשיבות המשפחה אצל האדם, שהיא יקרה יותר מהחיים, כמאמרם ז"ל (תענית כג א), "או חברותא או מיתותא", שהחברה השבעית שחנן הקב"ה את האדם היא המשפחה, אביו ואמו אחיו וכ"א אביו: והאדם שנתלש ונעקר מבית אביו, - חיוו אינם חיים, וכצל הוא הולך ועובר מן העולם - הגזול או מאכד מחבירו את חברת משפחתו, את נפשו הוא נוטל ממנו, והרי הוא רשע למות: רוצח הוא.

הדבור השביעי, לא תנאף, - מלמד חומרא ראשת איש שהכתוב מדבר בו, מלמד לאדם דעת (כלשון הרמב"ם) "להרחיק את התאוות ולכבו לתן, ואפילו כמותו יבעט בכל היכולת שלא יקח מהן אלא ההכרחי בלבד", וז"ל הרמב"ם בכיבוד הענין (במורה"ש שער שלישי פ"ג), וכבר ידעת שרוב תאות ההמון ושלותם אמנם הוא כהרבות במאכל וכמשתה וכמשגל, וזהו המכטל לשלמות האדם האחרון, המזיק

הדבור העשירי, לא תחמוד - מלמד לאדם דעת, שכל קניני האדם שחתת רשותו, הם מתת אלקים שנתן לו בחסדו, שאי אפשר לקחת ממנו שלא כרצונו ית', נמנע הוא במציאות, כי "אין אדם נוגע כמה שמוכן לחברו אפילו כמלא נימא, ובשמך יקראוך ובמקומך יושבין ומשלך יתנו לך" (וימא לח). המאמין אינו חומר והחומר אינו מאמין.

אדם המכבד את חבירו או חלילה מזלזל ופוגע בחבירו העשוי מצלם אלוקים, הרי שבעקיפין הדברים מתייחסים כביכול במקור הצלם. וכן המחישו במדרש משל אודות חומר הפגיעה באדם: אדם זרק אבן על איקונין של מלך ציוה המלך לכרות את ראשו. כאשר תמהו על חומרת העונש ענה ונימק להם המלך: "היום הוא זורק אבן על איקונין שלי, ומחר הוא יזרוק אבן עלי".

ולכאורה נראה ששני מאמרי חז"ל אלה אינם מתיישבים יחדיו, מחד הבקו מבין שעיקר היסוד הכל הוא האמונה - "צדיק באמונתו יחיה". ומאידך חז"ל מלמדים שגולת הכותרת והציר המרכזי עליו ניתן לסובב את עולמנו היהודי זה: "מאי דעלך סני לחברך לא תעבידך?".

וכתב ר' ירוחם ממיר זצ"ל קיימים מלקחיים בגדלים שונים, יש מלקחיים ענקיים שתופסים בהם ברזלים ויש פינצטה זעירה שמשתמשים בהם שענים. אין ספק שככל שהדבר דק ועדין יותר צריך להתאים את הכלים בהתאם. כדי להגיע לרוחניות צריך לגשת עם כלים עדינים ודקים ורוחניים. הבא ללמוד תורה עליו להתייחס בעדינות לכבוד ולהבין קודם את צלם האלוקים ותורת האדם, שמתוך זה מפתח כלים עדינים להגיע ולתפוס את תורת האלוקים.

והלל לשיטתו שהקשר בין אדם לוולתו מוביל את האדם לקונו. והא בהא תליא. יש לכבד את בן המלך שכן האוהב את בן המלך - אוהב את המלך עצמו, ומאידך הפוגע בבן המלך הרי הדבר מתפרש כמו שפגע בכבוד המלך ומעמדו.

ומצאנו שהשאלות הנשאלות בפתחת הדין הן: "המלכת קונר? המלכת חברך? שתי שאלות שאחת מורה על השנייה ומשלימה אותה. ולא לחינם אמרו "כל הכופר בטובתו של חברו סופו שכופר בטובתו של הקב"ה". הערכת והדרת האדם היא מפני שהוא צלם אלוקים. ומאידך ללא יראת שמים אין כל הערכה לצלם אנוש, כנאמר: "אם אין יראת אלוקים במקום - והרגוני".